

NOVAC FAROSA IZ ZBIRKE MACHIEDO U ARHEOLOŠKOM MUZEJU U SPLITU

MAJA BONAČIĆ MANDINIĆ

Arheološki muzej, Zrinsko Frankopanska 25, YU-58000 Split

IZ numizmatičke zbirke Josipa i Lovre Machieda iz Hvara, koja prema popisu M. Abramića prilikom otkupa zbirke za AMS 1934,¹ sadrži 2846 komada grčkog, rimskog, srednjovjekovnog dalmatinskog, mletačkog i novodobnog novca, izdvojili smo za ovu priliku novac grčke kolonije Faros. Prema istom popisu otkupljeno je 294 komada novca ovog grada, a revizijom tog dijela zbirke mogli smo ustanoviti 227 komada.² Ostali su možda neidentificirani zbog oštećenosti, ili pomiješani s drugim faroskim novcem u AMS, ili među preostalima iz zbirke Machiedo, pa nije isključeno da će se detaljnijom revizijom čitave zbirke naći još primjeraka ovog novca.

Zbirku Machiedo je prvi pregledao J. Brunšmid 1894.³ U svom djelu *Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens*, izdanom u Beču 1898, kratko je izvjestio (str. 73, bilješka 29) da zbirka sadrži oko 300 komada novca Farosa, 14 komada isejskog, 26 Herakleje, 14 DI, 1 Gencijev i 150 Balejevih. Brunšmidovo djelo je još uvijek najtemeljitiji pregled ovog novca na osnovi stilske, metrološke i kronološke analize, pa nam je uz članak I. Marovića o ostavi faroskog novca iz Vrbanja⁴ poslužilo kao osnova za klasifikaciju primjeraka iz zbirke Machiedo.⁵

Jonska kolonija Faros osnovana je početkom 4. st. pr. n. e., a s emitiranjem vlastitog novca počela je po svoj prilici vrlo brzo nakon osnutka. U toj fazi početnog entuzijazma i nade emitiran je srebrni novac. Od ovoga je do danas sačuvano samo 8 komada,⁶ pa je vjerojatno njegovo kovanje zbog nekih ekonomskih poteškoća ubrzo prestalo. Emitirana je samo jedna nominala, tetrobol s prikazom Zeusa na aversu i kože na reversu. Na pojedinim tipovima uz kozu se nalazi i legenda Φ AP ili Φ API, pedum — pastirski štap ili neka biljka. Isti likovi odabrani su i za prvu emisiju brončanog novca koji je zamijenio srebrni. Kovane su tri nominale. Velika težinski odgovara sirakuškoj hemilitri, srednja je njena polovina — trias, a mala otprilike trećina triasa — unca. U to doba emitirana je vjerojatno i četvrta nominala vrijednosti polovine triasa, s Dionizom na aversu i grozdom na reversu.

Krajem 4. st. i u 3. st. pr. n. e. emitira se novac vrijednosti triasa i njegova polovina s prikazom Perzefone na aversu i kože na reversu, te nominala vrijednosti unce s Artemidom na aversu i ponovo kozom na reversu. Kod pojedinih tipova na reversu se nalazi i legenda Φ A. Obnavljanjem grada, nakon što su ga Rimljani porušili 219 pr. n. e., došlo je najvjerojatnije i do obnavljanja faroske kovnice. Tada je mogla biti emitirana serija novca s glavom mlađeg mu-

škarca na aversu, te kantarosom i legendom Φ A na reversu, koja je mogla tražiti do vremena kovanja novca kralja Baleja u faroskoj kovnici, a vjerojatno i poslije, sudeći po prekovima Farosa na Balejevom novcu.⁷

Emisija u srebru

<p>1. T. 1: 1
 A) glava Zeusa l. u točkastoj kružnici
R) koza l. pred njom biljka, a iznad nje pedum, u odsječku legenda Φ API, sve u točkastoj kružnici</p>	14 mm; 2, 76 g; 6 h; dobar objavio Brunšmid, n. d. 41, 33; Visonà, 1982, 148, bilj. 8, T. 24: 2

Emisija u bronci

<p>2. T. 1: 2, usp. Brunšmid, n. d. 41, 4
T. 1: 3⁸
A) glava Zeusa ovjenčana lovorovim vjencem l. u linearnoj kružnici
R) koza l. pred njom zmija, u odsječku legenda ΦAPIΩ, sve u linearnoj kružnici
23 mm; 17,89 g; 7 h; dobar</p>	<p>12. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 6,33 g; 1 h; loš</p>
<p>3. usp. Brunšmid, n. d. 42, 5, T. 1: 4
A) kao prethodni, ne vidi se kružnica
R) koza l.
23,5 mm; 14,50 g; 12 h; srednje loš</p>	<p>13. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,19 g; 7 h; loš</p>
<p>4. A) kao prethodni
R) kao prethodni
23 mm; 13,90 g; 10 h; loš</p>	<p>14. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17,5 mm; 5,22 g; 5 h; loš</p>
<p>5. usp. Brunšmid, n. d. 43, 12, T. 1: 6
A) kao prethodni
R) kao prethodni
27 mm; 15,18 g; 1 h; srednje loš</p>	<p>15. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 4,09 g; 8 h; vrlo loš</p>
<p>6. A) kao prethodni
R) kao prethodni
24 mm; 10,56 g; 2 h; vrlo loš</p>	<p>16. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 4,67 g; 7 h; loš</p>
<p>7. T. 1: 3, usp. Brunšmid, n. d. 43, 13,
T. 1: 7
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 6,76 g; 7 h; srednje dobar</p>	<p>17. T. 1: 4, usp. Brunšmid, n. d. 43, 14,
T. 1: 8
A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 5,13 g; 12 h; srednje dobar</p>
<p>8. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 7,20 g; 10 h; srednje dobar</p>	<p>18. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 5,67 g; 10 h; srednje dobar</p>
<p>9. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 6,58 g; 1 h; loš</p>	<p>19. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,72 g; 2 h; loš</p>
<p>10. A) kao prethodni
R) kao prethodni
16,5 mm; 4,24 g; 11 h; loš</p>	<p>20. A) kao prethodni
R) kao prethodni
16,5 mm; 4,52 g; 1 h; srednje dobar</p>
<p>11. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18,5 mm; 7,68 g; 8 h; srednje loš</p>	<p>21. usp. Brunšmid, n. d. 44, 15, T. 1: 9
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,40 g; 5 h; vrlo loš</p>
	<p>22. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 3,65 g; 5 h; loš</p>
	<p>23. T. 1: 5
A) kao prethodni
R) kao prethodni
17,5 mm; 4,49 g; 12 h; srednje dobar</p>

24. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 5,32 g; 8 h; srednje dobar
25. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 9,97 g; 5 h; srednje dobar
26. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 6,23 g; 11 h; srednje loš
27. ne može se utvrditi analogija
A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 4,56 g; 11 h; vrlo loš
28. A) istrošen
R) kao prethodni
19 mm; 4,21 g; \emptyset ; vrlo loš
29. **T. 1: 6**, nema analogija
A) glava Zeusa l.
R) koza l.
12 mm; 1,47 g; 7 h; srednje dobar
30. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 1,72 g; 8 h; srednje dobar
31. **T. 1: 7**, usp. Brunšmid, n. d. 47, 25
A) glava Dioniza l.
R) grozd
15 mm; 2,77 g; 1 h; srednje dobar
32. usp. Brunšmid, n. d. 44, 16, T. 1: 10
A) glava Perzefone l. u linearnoj kružnici
R) koza l. u odsječku legenda ΦA , sve u linearnoj kružnici
18 mm; 5,39 g; 11 h; srednje dobar
33. **T. 1: 8**
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 6,12 g; 8 h; dobar
34. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 7,69 g; 8 h; srednje dobar
35. A) kao prethodni, ne vidi se kružnica
R) kao prethodni, ne vidi se legenda
20 mm; 6,08 g; 11 h; srednje dobar
36. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,13 g; 4 h; srednje loš
37. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 7,46 g; 7 h; srednje loš
38. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 5,92 g; 10 h; srednje loš
39. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 6,12 g; 8 h; loš
40. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 4,75 g; 8 h; srednje dobar
41. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,45 g; 7 h; srednje loš
42. usp. Brunšmid, n. d. 44, 17, T. 1: 11
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18,5 mm; 5,13 g; 11 h; loš
43. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,32 g; 11 h; srednje loš
44. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,35 g; 11 h; loš
45. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,46 g; 10 h; srednje loš
46. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,71 g; 10 h; loš
47. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,53 g; 11 h; loš
48. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,37 g; 11 h; loš
49. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,42 g; 9 h; srednje loš
50. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,31 g; 11 h; vrlo loš
51. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 5,07 g; 7 h; vrlo loš
52. **T. 1: 9**
A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 5,22 g; 12 h; srednje dobar
53. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,24 g; 10 h; srednje dobar
54. **T. 1: 10**, usp. Brunšmid, n. d. 44, 17, T. 1: 12
A) kao prethodni
R) kao prethodni
23 mm; 5,72 g; 9 h; srednje loš
55. A) kao prethodni
R) kao prethodni
21,5 mm; 5,19 g; 5 h; loš
56. A) kao prethodni
R) kao prethodni
22 mm; 4,34 g; 4 h; loš
57. A) kao prethodni
R) kao prethodni
22 mm; 6,25 g; 5 h; vrlo loš
58. A) kao prethodni
R) kao prethodni
22 mm; 5,10 g; 8 h; loš

59. teško se može odrediti analogija
A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 3,99 g; 10 h; loš
60. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,44 g; 9 h; loš
61. T. 2: 11, ne može se utvrditi analogija
A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 4,45 g; 4 h; loš
62. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 7,85 g; 11 h; loš
63. usp. Brunšmid, n. d. 45, 18, T. 1: 13
A) kao prethodni
R) kao prethodni, ispred kože biljka
19 mm; 5,37 g; 9 h; srednje loš
64. T. 2: 12, usp. Brunšmid, n. d. 45, 20, T. 1: 15
A) kao 53.
R) koza d.
20 mm; 5,42 g; 6 h; srednje dobro
65. A) kao 62.
R) kao prethodni
20 mm; 5,33 g; 10 h; srednje loš
66. A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 8,78 g; 11 h; srednje loš
67. A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 7,46 g; 11 h; srednje dobar
68. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 7,10 g; 4 h; srednje loš
69. A) kao prethodni
R) kao prethodni
22 mm; 5,92 g; 5 h; srednje loš
70. usp. Brunšmid, n. d. 46, 21
A) kao prethodni
R) koza l.
18 mm; 2,62 g; 5 h; loš
71. A) kao prethodni
R) kao prethodni
16 mm; 3,00 g; 6 h; loš
72. T. 2: 13, usp. Brunšmid, n. d. 46, 21, T. 1: 16
A) kao prethodni
R) kao prethodni
16 mm; 3,39 g; 7 h; srednje dobar
73. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 3,15 g; 10 h; srednje dobar
74. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,70 g; 7 h; srednje dobar
75. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,97 g; 7 h; srednje dobar
76. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,80 g; 7 h; srednje loš
77. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,77 g; 10 h; srednje dobar
78. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,84 g; 9 h; srednje dobar
79. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,49 g; 10 h; srednje loš
80. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,30 g; 7 h; srednje loš
81. A) kao prethodni
R) kao prethodni
16 mm; 3,39 g; 8 h; srednje loš
82. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,68 g; 1 h; srednje loš
83. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,63 g; 2 h; srednje loš
84. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13,5 mm; 2,92 g; 8 h; srednje dobar
85. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14,5 mm; 2,75 g; 9 h; srednje dobar
86. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,67 g; 9 h; srednje dobar
87. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15,5 mm; 2,43 g; 3 h; srednje dobar
88. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,43 g; 3 h; srednje loš
89. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13,5 mm; 2,72 g; 10 h; srednje loš
90. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,54 g; 2 h; srednje loš
91. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,14 g; 2 h; srednje loš
92. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14,5 mm; 2,74 g; 7 h; srednje loš
93. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 2,78 g; 3 h; srednje loš
94. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14,5 mm; 3,27 g; 8 h; srednje loš
95. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14,5 mm; 2,57 g; 2 h; srednje loš

96. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,02 g; 11 h; loš
97. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,48 g; 7 h; loš
98. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,43 g; 2 h; loš
99. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 3,27 g; 8 h; loš
100. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,66 g; 5 h; loš
101. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,93 g; 11 h; loš
102. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,12 g; 7 h; loš
103. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15,5 mm; 2,74 g; 7 h; srednje loš
104. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 3,20 g; 8 h; loš
105. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 1,98 g; 9 h; loš
106. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,57 g; 11 h; loš
107. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14,5 mm; 2,10 g; 8 h; loš
108. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,51 g; 9 h; loš
109. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14,5 mm; 2,25 g; 2 h; loš
110. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,52 g; 2 h; loš
111. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 1,60 g; 8 h; loš
112. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 2,03 g; 10 h; loš
113. A) kao prethodni
R) kao prethodni
14 mm; 1,75 g; 3 h; loš
114. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,45 g; 9 h; loš
115. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,37 g; 3 h; loš
116. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 2,02 g; 4 h; loš
117. A) kao prethodni
R) kao prethodni
15 mm; 3,00 g; 2 h; loš
118. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 2,00 g; 5 h; vrlo loš
119. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 2,54 g; 1 h; vrlo loš
120. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 2,07 g; 2 h; loš
121. T. 2: 14, nema analogija
A) kao prethodni
R) koza ili jelen 1., iznad šestero-
kraka zvijezda s točkom u sredini
14 mm; 3,18 g; 5 h; srednje dobar
122. usp. Brunšmid, n. d. 46, 23, T. 1: 17
A) glava Artemide sa stefane i kro-
bilosom 1.
R) koza 1.
13 mm; 2,33 g; 10 h; srednje dobar
123. T. 2: 15
A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 1,71 g; 10 h; srednje loš
124. A) kao prethodni
R) kao prethodni
11,5 mm; 1,49 g; 2 h; srednje loš
125. A) kao prethodni
R) kao prethodni
11 mm; 1,20 g; 5 h; srednje loš
126. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 1,56 g; 11 h; srednje loš
127. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 2,05 g; 11 h; loš
128. A) kao prethodni
R) kao prethodni
10 mm; 1,48 g; 11 h; loš
129. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 1,88 g; 11 h; srednje loš
130. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12,5 mm; 1,72 g; 4 h; loš
131. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 1,43 g; 11 h; vrlo loš
132. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 1,41 g; 8 h; vrlo loš
133. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12,5 mm; 1,67 g; 1 h; vrlo loš

134. A) kao prethodni
R) kao prethodni
13 mm; 1,88 g; 11 h; vrlo loš
135. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 1,68 g; 5 h; vrlo loš
136. A) kao prethodni ?
R) kao prethodni
13 mm; 1,46 g; 4 h; vrlo loš
137. **T. 2: 16**, nema analogija
A) kao prethodni
R) kao prethodni, iznad kože pedum
11 mm; 1,88 g; 3 h; srednje dobar
138. **T. 2: 17**, nema analogija
A) glava Artemide d.
R) koza l.
11 mm; 1,38 g; 2 h; srednje loš
139. **T. 2: 18**, usp. Brunšmid, n. d. 46, 24, T. 1: 18
A) glava Artemide l. u linearnoj kružnici
R) koza l. u linearnoj kružnici
10 mm; 0,85 g; 9 h; srednje loš
140. A) kao prethodni
R) kao prethodni
10 mm; 2,09 g; 2 h; srednje loš
141. A) kao prethodni
R) kao prethodni, u odsječku legenda ΦA
11 mm; 2,31 g; 7 h; srednje loš
142. A) kao prethodni
R) kao prethodni, ne vidi se legenda
10,5 mm; 1,28 g; 5 h; loš
143. A) kao prethodni
R) kao prethodni
11 mm; 2,11 g; 5 h; loš
144. A) kao prethodni
R) kao prethodni
10 mm; 0,60 g; 3 h; loš
145. **T. 2: 19**, nema analogija
A) kao prethodni
R) kao prethodni, iznad kože pedum, a ispred biljka
10 mm; 1,39 g; 1 h; srednje loš
146. A) kao prethodni
R) kao prethodni
10,5 mm; 0,84 g; 3 h; loš
147. **T. 2: 20**, usp. Ljubić, 1852, 181, 37
A) glava Artemide d., portret kao 121.
R) koza d.
11,5 mm; 1,29 g; 9 h; loš
148. **T. 2: 21**
A) kao prethodni, drukčiji portret
R) kao prethodni
11 mm; 1,29 g; 6 h; srednje loš
149. A) kao prethodni
R) kao prethodni
10,5 mm; 1,01 g; 2 h; srednje loš
150. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 1,07 g; 7 h; srednje loš
151. A) kao prethodni
R) kao prethodni
12 mm; 1,18 g; 7 h; loš
152. nema analogija
A) kao prethodni
R) koza l.
12 mm; 1,06 g; 10 h; srednje loš
153. usp. Brunšmid, n. d. 47, 27, T. 1: 20
A) glava mladog muškarca l.
R) kantarosa, d. od noge kantarosa vidi se vrh slova A
17,5 mm; 5,29 g; 1 h; loš
154. usp. Brunšmid, n. d. 47, 29, T. 2: 22
A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 7,03 g; 12 h; srednje loš
155. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,27 g; 1 h; loš
156. **T. 3: 22**, usp. Brunšmid, n. d. 48, 30, T. 2: 23
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,46 g; 4 h; srednje loš
157. usp. Marović, 1976, 5, 2
A) kao prethodni
R) kao prethodni, noga kantarosa između ΦA
19 mm; 5,95 g; 12 h; srednje loš
158. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,96 g; 5 h; loš
159. usp. Brunšmid, n. d. 48, 31, T. 2: 24
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,99 g; 9 h; loš
160. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,68 g; 3 h; loš
161. A) kao prethodni
R) kao prethodni
17 mm; 3,34 g; 6 h; vrlo loš
162. usp. Brunšmid, n. d. 48, 32, T. 2: 25
A) kao prethodni
R) kao prethodni, vidi se samo Φ
18,5 mm; 4,68 g; 9 h; loš
163. usp. Brunšmid, n. d. 48, 33, T. 2: 26
A) glava bradatog muškarca l.
R) kao prethodni, vidi se A
19 mm; 7,07 g; 12 h; srednje loš
164. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 5,28 g; 9 h; loš
165. **T. 3: 23**, prekov
A) kao prethodni

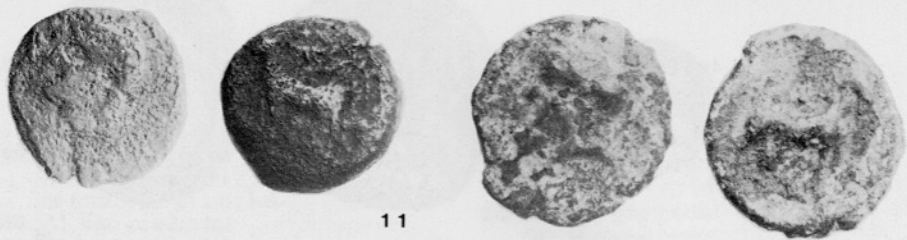
- R) kantaros prekovan preko glave (Atena?) d.
20 mm; 7,48 g; 1 h; srednje loš
166. ne može se utvrditi analogija
A) glava mlađeg muškarca ovjenčana lovorovim vijencem l.
R) kantaros, noga kantarosa između Φ A
18 mm; 5,32 g; 5 h; srednje loš
167. A) vrlo izlizan
R) kantaros
18 mm; 4,52 g; Φ ; vrlo loš
168. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 4,38 g; Φ ; vrlo loš
169. usp. Brunšmid, n. d. 49, 36, T. 2: 29
A) glava mlađeg muškarca l.
R) vrlo izlizan
18 mm; 6,47 g; Φ ; A) srednje dobar,
R) vrlo loš
170. A) kao prethodni
R) kantaros, vidi se A
17 mm; 5,65 g; 1 h; loš
171. A) kao prethodni
R) kao prethodni, noga kantarosa između Φ A, po sredini mali krug
20 mm; 7,94 g; 11 h; loš
172. A) kao prethodni
R) kao prethodni, ne vidi se legenda i nema kruga
18 mm; 5,20 g; 1 h; loš
173. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,31 g; 7 h; loš
174. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 5,07 g; 4 h; loš
175. usp. Brunšmid, n. d. 49, 37, T. 2: 30
A) glava muškarca d.
R) kantaros, iznad njega P
17,5 mm; 4,82 g; 10 h; loš
176. A) kao prethodni
R) kao prethodni, vidi se Φ A oko noge kantarosa
18,5 mm; 6,09 g; 7 h; loš
177. A) kao prethodni
R) kao prethodni, P se slabo vidi
17,5 mm; 6,29 g; 6 h; loš
178. usp. Marović, 1976, 5, 4
A) kao prethodni
R) kao prethodni, ali bez P
21 mm; 6,74 g; 8 h; loš
179. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 6,36 g; 12 h; vrlo loš
180. usp. Brunšmid, n. d. 50, 41, T. 2: 34
A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,87 g; 7 h; loš
181. usp. Brunšmid, n. d. 50, 42, T. 2: 35
A) kao prethodni
R) kao prethodni
17,5 mm; 5,67 g; 7 h; loš
182. usp. Brunšmid, n. d. 50, 43, T. 2: 36
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 7,13 g; 7 h; loš
183. usp. Brunšmid, n. d. 50, 44, T. 2: 37
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 5,16 g; 9 h; loš
184. T. 3: 24, usp. Brunšmid, n. d. 50, 45, T. 2: 38
A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 5,51 g; 6 h; loš
185. A) kao prethodni
R) kao prethodni
18,5 mm; 4,72 g; 6 h; loš
186. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 6,80 g; 1 h; loš
187. A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 6,80 g; 2 h; loš
188. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,90 g; 12 h; vrlo loš
189. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,87 g; 7 h; loš
190. A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 7,99 g; 6 h; srednje loš
191. usp. Brunšmid, n. d. 51, 46, T. 2: 39
A) kao prethodni
R) kao prethodni
18 mm; 6,11 g; 6 h; vrlo loš
192. usp. Brunšmid, n. d. 51, 48, T. 2: 40
A) kao prethodni
R) kao prethodni
19 mm; 5,84 g; 5 h; loš
193. A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 6,89 g; 12 h; vrlo loš
194. usp. Brunšmid, n. d. T. 2: 41
A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 6,56 g; 1 h; srednje loš
195. A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,19 g; 11 h; loš
196. T. 3: 25, usp. Marović, 1976, 7, 3 ili 4
A) kao prethodni
R) kao prethodni
20 mm; 6,80 g; 7 h; loš
197. A) kao prethodni
R) kao prethodni
21 mm; 7,79 g; 1 h; loš

198. usp. Brunšmid, n. d. 51, 49, T. 3: 42
 A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 21 mm; 7,95 g; 1 h; srednje loš
199. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20 mm; 6,22 g; 1 h; loš
200. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 22 mm; 6,27 g; 1 h; vrlo loš
201. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20 mm; 7,46 g; 1 h; vrlo loš
202. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20,5 mm; 7,52 g; 1 h; loš
203. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20 mm; 7,40 g; 4 h; vrlo loš
204. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20 mm; 6,33 g; 1 h; loš
205. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 18 mm; 5,25 g; 7 h; loš
206. usp. Brunšmid, n. d. 51, 50, T. 3: 43
 A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 21 mm; 9,20 g; 12 h; loš
207. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20 mm; 7,40 g; 1 h; loš
208. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 20 mm; 6,70 g; 1 h; loš
209. usp. Brunšmid, n. d. 51, 51, T. 3: 44
 A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 16,5 mm; 3,15 g; 11 h; srednje loš
210. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 17,5 mm; 2,39 g; 11 h; loš
211. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 18 mm; 2,28 g; 1 h; loš
212. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 19 mm; 2,61 g; 11 h; loš
213. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 19 mm; 2,48 g; 10 h; loš
214. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 17 mm; 2,79 g; 1 h; loš
215. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 18 mm; 2,68 g; 2 h; loš
216. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 17 mm; 2,57 g; 1 h; vrlo loš
217. A) kao prethodni
 R) kao prethodni
 17 mm; 2,80 g; 7 h; loš
218. T. 3: 26, prekov
 A) kao prethodni
 R) kantaros preko glave l. noga
 kantarosa između ϕ A
 17 mm; 3,52 g; 2 h; loš
219. T. 3: 27, prekov
 A) kao prethodni, od prvog kova
 razabiru se noge konja (?) l.
 R) kao prethodni, po sredini kružić
 17,5 mm; 2,66 g; 2 h; loš
220. ne može se utvrditi analogija
 A) istrošen
 R) kantaros
 17 mm; 2,24 g; ϕ ; vrlo loš
221. A) glava muškarca d. ?
 R) kantaros
 18 mm; 5,15 g; 4 h; vrlo loš
222. A) kao prethodni ?
 R) kao prethodni
 18 mm; 4,00 g; 8 h; loš
223. A) glava muškarca l. ?
 R) kao prethodni
 19 mm; 5,48 g; 6 h; loš
224. A) portret se ne može raspoznati,
 po sredini plastični krug
 R) kad prethodni
 19 mm; 7,10 g; ϕ ; loš
225. A) glava muškarca d. ?
 R) kao prethodni
 19 mm; 6,18 g; 12 h; vrlo loš
226. A) kao prethodni?
 R) kao prethodni
 17 mm; 4,44 g; ϕ ; loš
227. T. 3: 28, prekov na novcu Korkire
 pramac galije/kantaros; za portret
 usp. Marović, 1976, 5, 3
 A) glava muškarca l. ispod se nazi-
 ru obrisi pramca galije
 R) kantaros preko kantarosa, lijevo
 od noge jednog kantarosa K
 21 mm; 2,99 g; 2 h ?; loš

T. 1: Novac Farosa iz zbirke Machiedo, Split. 1 emisija u srebru (kat. 1); 2 emisija u bronci, tip Zeus/koza, velika nominala (kat. 2); 3—5 emisija u bronci, tip Zeus/koza, srednja nominala (kat. 7, 17, 23); 6 emisija u bronci, tip Zeus/koza, mala nominala (kat. 29); 7 emisija u bronci, tip Dioniz/grozd (kat. 31); 8—10 emisija u bronci, tip Perzefona/koza, veća nominala (kat. 33, 52, 54).

Pl. 1: Coins of Faros from the Machiedo Collection, Split. 1 Silver emission (cat. no. 1); 2 Bronze emission, Zeus/goat type, large module (cat. no. 2); 3—5 Bronze emission, Zeus/goat type, medium module (cat. nos. 7, 17, 23); 6 Bronze emission, Zeus/goat type, small module (cat. no. 29); 7 Bronze emission, Dionysus/grape bunch type (cat. no. 31); 8—10 Bronze emission, Persephone/goat type, larger module (cat. nos. 33, 52, 54).

11

12

13

14

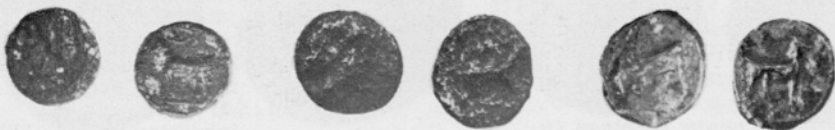
15

16

17

18

19

20

21

T. 2: Novac Farosa iz zbirke Machiedo, Split. 11, 12 emisija u bronci, tip Persefona/koza, veća nominala (kat. 61, 64); 13, 14 emisija u bronci, tip Persefona/koza, manja nominala (kat. 72, 121); 15—21 emisija u bronci, tip Artemida/koza, mala nominala (kat. 123, 137, 138, 139, 145, 147, 148).

Pl. 2: Coins of Faros from the Machiedo Collection, Split. 11—12 Bronze emission, Persephone/goat type, large module (cat. nos. 61, 64); 13—14 Bronze emission, Persephone/goat type, smaller module (cat. nos. 72, 121); 15—21 Bronze emission, Artemis/goat type, small module (cat. nos. 123, 137, 138, 139, 145, 147, 148).

22

23

24

25

26

27

28

T. 3: Novac Farosa iz zbirke Machiedo, Split. 22—28 emisija u bronci, tip glava muškarca/kantaros (kat. 156, 165, 184, 196, 218, 219, 227).

Pl. 3: Coins of Faros from the Machiedo Collection, Split. 22—28 Bronze emission, head of a man/kanthalos type (cat. nos. 156, 165, 184, 196, 218, 219, 227).

Emisija u srebru

Zbirka Machiedo posjeduje jedan primjerak (br. 1) emisije srebrenog tetrobola, i to varijantu s prikazom peduma iznad kože, neke biljke pred njom i legendom Φ API u odsječku. Kalup je precizno i vješto izrezan, s puno finih detalja. Čini se da je primjerak u Muzeju Correr⁹ u Veneciji analogan ovome, mada Visonà tvrdi da se radi o različitim kalupima.¹⁰

Emisije u bronci

Tip Zeus/koza

1. Velika nominala

Od velike nominala zbirka sadrži pet komada (br. 2—6) promjera 23—27 mm, srednji 25 mm, i težine 10,56—17,89 g, srednja 14,225 g. Primjerak br. 2 je varijanta sa zmijom ispred kože i legendom Φ APIΩ u odsječku. Ostali komadi su dosta istrošeni i na reversu se može vidjeti samo koza.¹¹ Kod aversa možemo uočiti razliku u načinu prikazivanja Zeusova portreta. Na primjerku br. 2 on je vrlo plastičan i zauzima čitavu površinu pločice, vjerojatno je slično bilo i kod br. 3 i 4, što je teško točno utvrditi zbog lošije sačuvanosti novca. Kod br. 5 i 6 portret je manji i površnije izrađen, a i pločica je dosta tanja nego kod prethodnih primjeraka. Zanimljivi su kao rezani rubovi pločice, tako da je promjer aversa nekoliko milimetara širi od promjera reversa, što je posljedica ljevanja pločice »en chapelet«.¹² Brid aversa je oštar, a reversa zaobljen, ovo možemo posebno dobro primjetiti kod prva tri primjerka.

2. Srednja nominala

Ova nominala zastupljena je s 22 komada (br. 7—28) promjera 16,5—19 mm, srednji 17,75 mm, i težine 3,65—9,97 g, srednja 6,81 g. Među njima možemo raspoznati tri varijante po načinu izrade portreta Zeusa.¹³ Na br. 7—16 Zeus je prikazan slično kao na prva tri primjerka velike nominala, kod br. 17—20 portret je pojednostavljen, kosa i brada su prikazani skoro kao dva polukruga među kojima je smješteno lice. Br. 21—26 karakterizira portret na kojem se posebno ističu nos i lovorov vijenac, nešto preciznije izrađen nego na dosadašnjim primjercima. Br. 27 i 28 su vrlo loše sačuvani, pa se ne može odrediti njihov tip kalupa. Kod bolje sačuvanih primjeraka ove nominala zapažamo da je pločica dosta debela (cca 4 mm), ravno rezanih rubova.

3. Mala nominala

— Za samo dva komada ove nominala (br. 29 i 30) do sada nemamo analogija u literaturi. Njenu atribuciju Farosu treba uzeti s rezervom, dok se ne nađe još ovakvih primjeraka sa Hvara odnosno iz Starog Grada. Ipak, ne bi trebalo odbaciti mogućnost kovanja male nominala, tako brojne u drugoj fazi faroske kovnice, već u početku emitiranja brončanog novca. Promjer ovih primjeraka iznosi 12 mm, a težina 1,47—1,72 g, srednja 1,595 g.

Tip Dioniz/grozd

Brunšmid navodi jedan primjerak faroskog novca¹⁴ s prikazom Dioniza na aversu i grozda između Φ A na reversu. Na jedinom primjerku iz zbirke (br.31) koji analogan ovome, nema legende na reversu. Po težini odgovara otprilike

polovini srednje nominale tipa Zeus/koza. Tako do sada nije preciznije datiran, čini nam se da je mogao biti kovan istovremeno kad i novac tipa Zeus/koza, budući da je kasnije emitiran novac otprilike jednake težinske vrijednosti (cca 3,00 g) kao manja nominala emisije Perzefona/koza. I na ovom primjerku zapažamo koso rezani rub pločice.

Tip Perzefona/koza

1. Veća nominala

Zbirka sadrži 38 komada ove nominale (br. 32—69), promjera 17—23 mm, srednji 20 mm, i težine 2,62—8,78 g, srednja 5,70 g. Možemo uočiti šest varijanti kalupa na našim primjercima. Br. 32—41 imaju na aversu glavu Perzefone s vjencem od klasja pšenice, a na reversu kozu okrenutu na lijevo i legendu ΦA u odsječku, sve u linearnoj kružnici; br. 42—53 karakterizira nešto drukčiji portret božice, na reversu nema legende ni linearne kružnice, lošije su sačuvani od prethodnih i ne može se reći koliko je vješto i precizno bio izrezan kalup, iako Brunšmid za ove kaže da su ljepši od drugih,¹⁵ kod bolje sačuvanih primjeraka ove varijante vidi se da su rubovi koso rezani, brid aversa je oštar, a reversa zaobljen; br. 54—58, sudeći po vrlo tankoj pločici, raspuknutoj na krajevima, ovo bi mogli biti oni primjerci za koje Brunšmid kaže da su bili prekovani na isejskom novcu tipa glava nimfe/zvijezda,¹⁶ iako se na našim primjercima ne vidi taj prvi kov; br. 59 i 60 su jako oštećeni, pa se ne može reći kojoj bi varijanti mogli pripadati; br. 61 i 62, za ova dva komada nema analogija kod Brunšmida, karakterizira ih vrlo grubo, skoro groteskno prikazivanje Perzefone; br. 63, iako je loše sačuvan, izgleda da bi mogao pripadati varijanti koja na reversu pred kozom ima biljku; br. 64—69, kod ove varijante koza je okrenuta na desno, dok se portret Perzefone neznatno razlikuje od prethodnih.

2. Manja nominala

Zastupljena je u zbirci s 51 komadom (br. 70—121), promjera 13—18 mm, srednji 15,5 mm, i težine 1,60—3,39 g, srednja 2,495 g. Svi pripadaju istom tipu kalupa, osim primjerka br. 121 koji na reversu ima kozu ili jelena na lijevo i poviše šesterokraku zvijezdu, dok primjerak kojeg navodi Brunšmid pod br. 22 ima osmerokraku zvijezdu i kozu, tako da ovaj naš primjerak ne bi imao analogija. Portret Perzefone je vrlo sličan njenom portretu na većoj nominali.

Tip Artemida/koza

1. Mala nominala

U zbirci se nalazi 30 komada ove nominale (br. 122—152), promjera 10—13 mm, srednji 11,5 mm, i težine 0,60—2,33 g, srednja 2,495 g. Brunšmid uočava dvije varijante ovog tipa,¹⁷ dok je kod naših primjeraka bilo moguće utvrditi osam varijanti. Prvoj Brunšmidovoj varijanti odgovaraju primjerci br. 122—135, ali se zbog istrošenosti ne vidi legenda na reversu; zbog loše sačuvanosti ne može se utvrditi kojoj varijanti pripada br. 136, portret Artemide podsjeća na onaj Perzefone na br. 61 i 62; br. 137 i 138 nemaju analogija kod Brunšmida, br. 137 ima na reversu iznad kože pedum, a br. 138 ima glavu Artemide na desno; br. 139—144, druga varijanta koju uočava Brunšmid, na aversu i reversu ima linearnu kružnicu, a na bolje sačuvanim komadima vidi se legenda ΦA , primjerci ove varijante nešto su manji od prethodnih; br. 145 i 146 imaju druk-

čiji revers, koza ima malo duže rogove, a ispred nje je izgleda neka biljka; kod br. 147—151 glava Artemide je okrenuta na desno, kao i koza — analogiju za ovu varijantu nalazimo kod Ljubica br. 37;¹⁸ br. 152 ima glavu Artemide na desno, a kozu na lijevo — za ovaj primjerak nemamo analogija. Treba još primjetiti da je portret Artemide br. 147 jednak prethodnima, dok se oni kod br. 148—151 bitno razlikuju, stilom podsjeću na portret Zeusa kod br. 21—26. Za portret na br. 152 nema analogija.

Tip glava muškarca/kantaros

Zadnja emisija faroskog novca zastupljena je u zbirci sa 75 komada (br. 153 do 227), promjera 16,5—21 mm, srednji 18,5 mm, i težine 2,24—9,20 g, srednja 5,72 g. Emitirana je samo jedna nominala, a relativno velika razlika u težini i promjeru pojedinih primjeraka posljedica je vrlo loše sačuvanosti nekih komada. Brunšmid je kod ove emisije uočio 25 varijanti kalupa obzirom na način izrade portreta muškarca, na oblik kantarosa na reversu, kao i oblik slova legende ΦA .¹⁹ Budući da su gotovo svi reversi na našim primjercima vrlo istrošeni, mogli smo, osim o rijetkim slučajevima, odrediti varijante kalupa samo analizirajući način izrade portreta na aversu. Tako bi osnovna podijela ove emisije bila na novac s portretom na lijevo (br. 153—174 i 227), te na onaj s portretom na desno (br. 175—219). Primjerci 220—226 su loše sačuvani, pa ne možemo odrediti njihovu varijantu.

Osim prekova na novcu Korkire 3. st. pr. n. e. (br. 227), za sada nismo mogli odrediti pripadnosti prvog kova na primjercima br. 165, 218 i 219, što bi bilo korisno za preciznije datiranje ove emisije, i pružilo bi određeni uvid u veze Farosa s drugim gradovima. Za varijantu primjeraka br. 209—219 Brunšmid kaže da predstavlja vjerojatno posljednu emisiju faroskog novca kovanog sigurno nakon 168. g. pr. n. e.²⁰ Smatra da se radi o novcu kralja Baleja na kojem je naknadno otisnut faroski žig. Naši primjerci odgovaraju po težini Balejevom novcu.²¹ Možemo također primjetiti i bitnu razliku od prethodnih faroskih komada, koja se očituje u vrlo tankoj pločici, nemarnom udaranju žigova, pa u više slučajeva rub žiga ide sredinom pločice, a kantaros je trbušastiji od prethodnih koji su razni oblici zvonolikog. Portret muškarca na dosta istrošenim aversima teško se raspoznaje, no ipak možemo uočiti neke razlike u osnovnim obrisima od portreta prethodne varijante ove emisije. Ona opet stilom prikazivanja odudara od stila na tipovima Zeus/koza i Artemida ili Perzefona/koza. Zanimljivo je da se kod bolje sačuvanih primjeraka može i dalje pratiti koso rezani rub pločice.

Analizirajući novac Farosa iz zbirke Machiedo ustanovili smo da uz već poznate nominale i tipove pojedinih nominala ovog novca, postoje i neki novi, čija će se pripadnost Farosu trebati potvrditi daljnjim sistematskim analizama ovog novca, kako u zbirci AMS, tako i u drugim zbirkama. Novac Farosa nikad nije bio toliko problematičan da bi potaknuo radoznalost arheologa ili numizmatičara da se detaljnije njime pozabave. Za razliku od srebrenog faroskog novca, jedinog srebrenog grčkog novca kovanog na istočnojadranskoj obali, o brončanom se vodila samo površna evidencija, budući da njegova obrada ne obećava nikakvo novo revolucionarno otkriće u povijesti Farosa. Ipak, kad bismo imali sav dostupni novac ovog grada sistematiziran i obrađen, moći ćemo

ga sigurnije povezati sa do sada poznatim činjenicama o Farosu od njegova osnutka pa do potpadanja pod rimsku vlast, i usporedbom s ostalim grčkim novcem koji je tada kolao istočnojadranskom obalom, dobiti potpuniju sliku o ambicijama, mogućnostima i uspjehu jedne grčke kolonije.²²

¹ Vidi članak F. Buškariol, Zbirka Machiedo u Arheološkom muzeju u Splitu, *Prilozi povijesti otoka Hvara* 9, u tisku, bilješka 14; Abramić izjavljuje da je primio 2852 komada novca..., nakon čega slijedi popis od 2846 komada novca koje je uspio prepoznati.

² Zahvaljujem prof. I. Maroviću koji je pripremio i dao mi na obradu ovaj materijal.

³ Vidi F. Buškariol (nap. 1).

⁴ I. Marović, Iz numizmatičke zbirke Arheološkog muzeja u Splitu, Skupni nalaz pharskog brončanog novca iz Vrbanja, o. Hvar, *Godiš. Cent. balkanol. ispit.* 13/11, 1976, 234—243.

⁵ Uz ova dva rada treba spomenuti i članak P. Visonà, Kasni pharoski brončani novac iz Muzeja Correr u Veneciji, *Num. vije.* 39, 1985, 14—18, kao još jedan rad koji nešto detaljnije obrađuje novac Farosa.

⁶ P. Visonà, *Early Greek Bronze Coinage in Dalmatia and the Škudljivac Hoard: A Reappraisal of IGCH 418—420*, Proceedings of the 9th International Congress of Numismatics, Berne, September 1979, Louvain-la-Neuve — Luxembourg (1982) 148.

⁷ I. Marović (nap. 4) i P. Visonà (nap. 5) obrađuju novac kasne faroske emisije; Marović se priklanja Brunšmidovoj dataciji ove emisije nakon 219. pr. n. e., a Visonà ne tvrdi ništa, budući da u vrbanjskoj ostavi uz kasni faroski nije nađen ni jedan drugi novac koji bi sigurno datirao ostavu.

⁸ Ako uz redni broj pojedinog primjerka nije posebno označena analogija, tada za njega vrijedi analogija prethodnog komada.

⁹ Vidi P. Visonà (nap. 6), Pl. 24: 1.

¹⁰ Ib., 148, bilješka 8.

¹¹ J. Brunšmid nabraja devet kalupa za ovu nominalu, n. d. 3—12, a P. Visonà osam; (nap. 6), 149, bilješka 9.

¹² P. Visonà (nap. 6), 149.

¹³ J. Brunšmid isto uočava tri varijante kalupa, n. d. 42, 7—9.

¹⁴ Ib., 47, 25; vidi Z. Dukat, I. Mirnik, Pre-Roman coinage on the territory of modern Yugoslavia, *Bulletin of the Institute of Archaeology*, London 13, 1976, 178, 21 i dalje.

¹⁵ J. Brunšmid, n. d. 44.

¹⁶ Ib.

¹⁷ Ib., 46, 23 i 24.

¹⁸ S. Ljubić, Staro-dalmatinsko penezoslovlje, *Ark. povės. jugosl.* 2, 1852, 181, 37.

¹⁹ J. Brunšmid, n. d. 47—51, 26—51.

²⁰ Ib., 40.

²¹ Ib., 76 i dalje.

²² Zahvaljujem kolegama Željku Demiću, Frani Buškariolu i Branku Penderu za fotografije; Ž. Demo snimio br. 4, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 23, 26 i 28; F. Buškariol snimio br. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 13, 14, 18, 21, 22, 24 i 25; B. Pender snimio br. 7 i 27.

Zahvaljujem kolegici Barbari Smith Demo za pomoć prilikom prevođenja sažetka na engleski. Posebno zahvaljujem prof. Paolo Visoni na korisnim savjetima, te pomoći prilikom prevođenja sažetka na engleski.

Kratice

AMS = Arheološki muzej Split
d. = desno
l. = lijevo

THE COINS OF FAROS FROM THE MACHIEDO COLLECTION
IN THE ARCHAEOLOGICAL MUSEUM OF SPLIT

Summary

The Machiedo collection in the AMS includes Greek, Roman, Dalmatian medieval, Venetian and modern coins. This paper examines 227 coins of the Greek colony of Faros (today's Stari Grad on the island of Hvar in Dalmatia) from this collection, which can be divided into three groups according to their date of issue. The first Farian issue was in silver and was struck at the beginning of the 4th century B. C., shortly after the foundation of the colony. Only eight examples of this issue have been preserved hitherto, including one in the Machiedo collection (no. 1, **T. 1:** 1). Silver was minted only for a brief period; subsequently bronze coinage was introduced. The same obverse and reverse types used for the silver were adopted for the first Farian bronze issues: the head of Zeus and a goat (except for one denomination described below). These coins were struck in four denominations: a unit — cca 14,225 g (no. 2—6, **T. 1:** 2) which is equivalent to the Syracusean hemilitron, a half piece — cca 6,81 g (no. 7—28, **T. 1:** 3—5), a quarter-fraction — cca 3 g (no. 31, **T. 1:** 7) with Dionysos on the obverse and a bunch of grapes on the reverse, and a sixth — cca 1,595 g (no. 29 and 30, **T. 1:** 6), again bearing Zeus' head and a goat. At the end of the 3rd century B. C., a coin with Persephone/goat was struck in two denominations; a unit — cca 5,7 g (no. 32—69, **T. 1:** 8—10; 2; 11, 12), equivalent to the Syracusean trias, and its half-piece — cca 2,495 g (no. 70—121, **T. 2:** 13, 14). Another coin with Artemis and a goat is represented only by one small denomination — cca 2,495 g (no. 122—152, **T. 2:** 15—21), corresponding in weight and size to the small coin of the Persephone/goat type, i. e. one twelfth of a litra. At the end of the 3rd and in the first half of the 2nd century B. C., a coin bearing a male head on the obverse and a kantharos on the reverse was minted in only one denomination — cca 5,72 g (no. 153—227, **T. 3:** 22—28). These were the last coins of Faros. The style of this last issue of coins is quite deteriorated. It is presumed that the last Farian bronze issues were overstruck on the coins of King Ballaios, an Illyrian ruler under the authority of Rome, approximately in the middle of the 2nd century B. C.

... iz leta 1988 razenja
... kontrolne posege.

Vas Boljunec, nekdanje jezero, je tudi spujen rimski vodovod, ki naj bi
od 1. stol. n. št. dobival vodo iz izvira Tergesit.³ Arheološka topografija je
v okolici vasi opredelila nekaj grobniško poselitve.⁴ Z omočja vasi so znane
pomembne rimske kovane najdbe.

Zanimiva hidrografska situacija jama, iz katere teče voda kot pralvni bovir
nižje ležečega stalnega izvira, jo opredeljuje E. Boegan,⁵ v zadnjem času pa
jo je opisal Jamar.⁶ (odsek SPDT).

V jami, ki je za vsa razpoka v skali (sl. 2), ni nikakršnega prostora za življe-
nje, še manj pa za nastanjanje kulturnih plasti. Enako velja tudi za preostali
prostor, kjer so bili po papirju najdeni novci.

Ko bi bila našla nekakšna, bi lahko najdbe iz Boljunca postavili v kontekst
hadrijanskih depozitov (Celle, Zlatnjurk, Ptaj in Dornhof).⁷ Tem najdbam bi
lahko dodali še določeno število italijanskih kovanic, ki ga omenja G. Corinti.⁸

O najdbah rimskih novcev v majhnih jamah je že pred 60 leti govoril A. De-
gras.⁹ In nekaterim raziskovalcem, kljub tedaj malokvalitetnim najdbam, pripisati
kulturni pomen. Najdbe novcev v vodni jami pri Boljuncu njegove takratno misel
bistveno dopolnjuje in tudi potrjuje.

Časovni razpon novcev, od začetka 1. stol. do Hadrijana, s številčno največjo
zgornostjo v drugi polovici 1. stoletja sovpada z jamnevnim obdobjem gra-
ditve rimskega vodovoda proti Trstu.